

Q

Contemplació

JOAN F. MIRA

Un matí de diumenge del final de novembre, a Ciutat de Mallorca el visitant, si ja ha contemplat la capella de Miquel Barceló amb els pans i els peixos, pot passar molt agradablement les hores passejant lentament per carrers solitaris, mirant façanes de palaus, i si és amant de convents i d'esglésies, pot visitar Sant Francesc i el sepulcre del beat Ramon Llull, i buscar després, en un lloc amagat prop de l'antiga muralla, el modestíssim convent de Santa Clara. Al fons d'un carreró, en un atzucac, hi ha un portal exterior de fusta gastada i molt vella, i després un pati extens de terra que pareix un corral de casa de poble. Als dos costats, construccions molt humils, amb finestres tancades, i als vidres d'una porta petita un paper diu que hi venen dolços fets al convent. A l'església, també molt modesta, hi ha una mica de llum a l'altar, davant del qual hi ha exposada una custòdia amb el Santíssim, i als primers bancs dues dones i un home seuen amb el cap baix i el posat concentrat. Però la custòdia està posada de gairó, mig de cara a una nau lateral reservada a les monges. I allí, darrere d'una reixa de ferro, al primer banc, hi ha, en efecte, una monja asseguda, amb l'hàbit franciscà de les clarisses, amb les mans davant del ventre, perfectament immòbil, mirant l'hòstia sagrada en la custòdia. Tan quieta, que sembla l'estàtua vestida d'una santa, o una imatge de cera. Què deu veure, la monja, amb els ulls concentrats, què pensa o què imagina contemplant, què recorda o en què fixa la ment? El cel, la infantesa, la terra, la vida, la mort, Jesucrist, només l'hòstia redona, els seus conflictes amb la superiora? Sent el seu propi cos, o és com si no en tingueria? Vaig recordar un monestir en un poble de Navarra, amb monges agenollades davant de l'altar, assegudes damunt dels talons, estirades bocaterrosa amb els braços oberts. Totes immòbils, com aquesta clarissa asseguda. No sé fins on s'eleva en la contemplació, no sé què hi podem entendre des de fora. Llavors, mentre jo contemplava la custòdia i la monja, se'm va posar davant una jove que llegia una guia, mirava l'altar, i portava uns texans arrapats que em van fer perdre en un instant l'intent d'elevació de l'esperit.

Història

L'hotel Metropol, al carrer de Xàtiva, era la seu de l'ambaixada de la Unió Soviètica quan València fou capital de la República.

Elogi de la ciutat cosmopolita

Congressos, exposicions i publicacions han revisat la València del 1937, capital de la República

JOSEP LLUÍS BARONA

Un ventall ampli d'esdeveniments —congressos, exposicions, publicacions, recitals, materials filmics— han revisat per a la memòria dels valencians un període heroic: la València del 1937, transformada de cop i volta en capital de la República en guerra. La Universitat de València ha fet un esforç per tal que la memòria feble no reste sols en la veu i la mirada: un seguit de publicacions dona testimoni d'aquell temps breu d'esplendor. Entre els documents, els catàlegs, els discursos i els reportatges editats hi ha la *Guia urbana València* editada per Lucila Aragó, José M. Azcárraga i Juan Salazar, que permet fer una passejada pels llocs emblemàtics, l'arquitectura i la vida quotidiana d'aquella València ben distinta del Madrid assetjat per l'exèrcit revoltat.

Pel novembre del 1936 el govern i les institucions de l'Estat es van traslladar a València. La Presidència del Govern i el Ministeri de la Guerra van ocupar el Palau de Benicarló; l'Audiència va acollir el Ministeri de Justícia; la Universitat va ser seu del Ministeri d'Instrucció Pública; Correus va acollir el de Comunicacions i la Cambra Oficial, el de Comerç. Altres edificis i palaus acolliren la complexa Administració de l'Estat. Amb el govern vingueren ambaixades i diplomàtics, reporters de guerra i periodistes d'arreu del món, companyies

de teatre, comerciants i artistes. També molts dels laboratoris i dels científics de la Junta para Ampliación de Estudios e Investigaciones Científicas, com ara Pio del Río Hortega, Gonzalo Rodríguez Lafora, Vicent Sos Baynat o Blas Cabrera.

El desordre revolucionari i la por dels mesos següents al colp militar deixaren passar la tranquil·litat del govern des de la rereguarda, inte-

Amb el govern vingueren ambaixades i diplomàtics, reporters de guerra i periodistes d'arreu del món

La tranquil·la ciutat provinciana esdevingué el centre de la batalla contra el feixisme internacional

rrompuda pel bombardeig d'avions i vaixells. Les tertúlies als cafés, la programació teatral de les grans companyies valencianes i de Madrid, els espectacles de varietats i cabaret, les competicions esportives, els actes als ateneus i als casinos van transformar la fisonomia d'una ciutat que, de sobte, havia augmentat un terç la població, amb funciona-

ris, artistes, polítics i refugiats. Una vida exaltada en una situació excepcional, perquè el 1937 el triomf davant del feixisme encara era possible. Van reaparèixer les corbates, els barrets i els símbols burgesos; els hotels de luxe i els cafés s'omplien d'intel·lectuals i d'artistes. L'Hotel Palace esdevingué Casa de la Cultura per a promoure una intensa activitat. La tranquil·la ciutat provinciana esdevingué el centre de la batalla contra el feixisme internacional i va atraure la mirada del món.

A l'agost del 1936 l'Aliança d'Intel·lectuals en Defensa de la Cultura de València (AIDCV) havia publicat un manifest d'adhesió al govern de la República, signat per trenta-tres intel·lectuals, entre els quals hi havia J. M. Ots i Capdequí, Max Aub, Manuela Ballester, Ricard Blasco, Bernat Clariana, Àngel Gaos, Ramón Gaya, Juan Gil-Albert, Emili Gómez Nadal, Rafael Pérez Contel, Josep Renau i Carles Salvador. La AIDCV va desenvolupar una tasca d'agitació cultural amb actes públics, edició de fullets per als combatents, exposicions de suport a les milícies i les missions populars. A més, el 1937 Francisco Bosch Morata, del Partit Valencianista d'Esquerra, va impulsar un Institut d'Estudis Valencians, presidit pel rector de la Universitat de València José Puche, amb Carles Salvador, Manuel Sanchis Guarner i Emili Gómez Nadal.

Passa a la pàgina 2

Dalt, el carrer de la Pau, on hi havia la Casa de la Cultura, va ser un dels escenaris del ritme trepidant que va omplir la ciutat de València l'any 1937, quan s'hi va instal·lar el govern de la segona República espanyola. A la dreta, la tribuna d'agitació que el Ministeri d'Instrucció Pública va muntar a la plaça d'Emilio Castelar (avui plaça de l'Ajuntament). Enmig, el balneari de la platja de les Arenes, amb la seua piscina de línies racionalistes, en una fotografia d'aquella època. Baix, a l'esquerra, l'edifici de la Caixa d'Estalvis, a la Glorieta, va acollir el Ministeri de Propaganda. L'hotel Palace, al carrer de la Pau, fou el centre de la vida intel·lectual en convertir-se en Casa de la Cultura. Finalment, baix, a la dreta, el president de la República, Manuel Azaña, en una de les seues visites pels carrers de València. Totes les imatges procedeixen del llibre *Valencia 1931-1939. Guia Urbana. La ciudad en la Segunda República*, editat per la Universitat de València amb motiu del 70è aniversari de la capitalitat valenciana, i de la pàgina web elaborada per un equip universitari <http://www.uv.es/republica/plano/capital.htm>.

Ve de la pàgina 1
Des de València, el govern republicà va publicar un decret per a protegir i divulgar el patrimoni artístic. L'artista valencià Josep Renau, director general de Belles Arts, va nomenar una junta per traslladar a València el tresor artístic de Madrid amenaçat per les bombes. Les obres es van traslladar en camions des del Museo del Prado o el Palau de Llíria fins al Col·legi del Patriarca i les Torres de Serrans, custodiades per milicians, estudiants, artistes i ciutadans voluntaris.

La guerra va incrementar les iniciatives pedagògiques com els instituts obrers per a estendre entre els treballadors l'ensenyament superior. Cultura Popular va crear biblioteques i va organitzar serveis

de lectura als fronts de guerra, guarderies, colònies infantils, hospitals, casernes i centres cívics i polítics. El Ministeri d'Instrucció Pública va crear les milícies de la cultura, un cos de mestres voluntaris que feien servir la cartilla escolar antifeixista, ensenyaven a escriure, aportaven llibres i revistes i organitzaven escoles i biblioteques. Les milícies van promoure diaris i murals, i no tan sols van contribuir a alfabetitzar el 60% de soldats analfabets, sinó que també van estendre els valors de la solidaritat i l'èstima pel coneixement i la cultura.

Una orientació similar van tenir els clubs d'educació promoguts per la Federació de Joventuts Socialistes i les brigades volants de lluita contra l'analfabetisme a la rereguarda. L'educació era una de les

principals eines polítiques contra el feixisme. Els ateneus llibertaris instruïen els infants i l'agrupació de Mujeres Libres instruïa les dones. El Ministeri de Propaganda va inundar els espais públics de la ciutat i el d'Instrucció Pública va construir a la plaça d'Emilio Castelar una tribuna d'agitació inaugurada per León Felipe i Antonio Machado, mentre al Rialto es projectaven cicles de cinema soviètic i els quatre ministres anarquistes impartien conferències multitudinàries al Teatre Apolo.

La cultura i la vida social o pública van assolir un ritme trepidant. La culminació fou el II Congrés Internacional d'Escriptors per la Defensa de la Cultura, inaugurat per Juan Negrín, president del Govern. Hi van participar més d'un cente-

nar d'escriptors, entre els quals hi havia André Malraux, Octavio Paz, Alejo Carpentier, Nicolás Guillén, César Vallejo, Pablo Neruda, José Bergamín i Antonio Machado. El seu compromís amb la Repú-

La cultura i la vida social o pública van assolir un ritme trepidant

blica i la condemna del feixisme van rebre el suport d'Antonio Gramsci, Albert Einstein, John dos Passos, Thomas Mann i Rabindranath Tagore. Unes quantes dècades més tard Gabriel García Márquez

va destacar el congrés de València del 1937 com l'únic que va aportar un plus de compromís al simple divertiment dels intel·lectuals.

Uns mesos després, la dinàmica de la guerra va forçar el govern a traslladar-se a Barcelona. La calma va tornar a la plàcida ciutat provincial. La sortida del govern i tot el seu seguici va fer desaparèixer l'eufòria i va posar València davant la dura realitat del 1938: la fam, el desproveïment, els bombardejos i el setge de les tropes franquistes. El final d'una il·lusió, d'aquell esclat de vida que va quedar mut quan el silenci, la por i les represàlies entraren a la ciutat amb les tropes franquistes.

Josep Lluís Barona és catedràtic d'Història de la Ciència de la Universitat de València.